

Naslov članka/Article:

Poučevanje kot raziskovanje

Teaching as Research

Avtor/Author:

Jana Trebušak

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Vzgoja in izobraževanje 3/2020, letnik 51

ISSN 0350-5065

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2020

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/vzgoja-in-izobrazevanje/>

Jana Trebušak

OŠ Frana Albrehta Kamnik

POUČEVANJE KOT RAZISKOVANJE

Teaching as Research

Vse, kar se zgodi, se zgodi z razlogom. Tako sem se nehote seznanila z literaturo, ki me je prepričala, da je mogoče poučevati tudi drugače. K razmišljanju sta me pritegnili knjigi Drugačno preverjanje znanja ter Iznajdljivi učitelj. Ugotovila sem, da obstaja tudi drugačen način poučevanja, izvzet iz okvirjev znanega.

Učim kombinirani oddelek 4. in 5. razreda na podružnični šoli. Sami začetki poučevanja, ki je le nekoliko drugačno od klasičnega, so me prisilili, da sem kot nadobudna profesorica razrednega pouka spremenila svoj način razmišljanja in poučevanja. Delo v kombiniranem oddelku od učitelja zahteva prilagodljivost, ustvarjalnost, uporabo različnih učnih strategij in veliko mero potrpežljivosti – predvsem s samim seboj. Kljub naštetim lastnostim, ki sem jih imela in jih še imam, sem se spraševala: »Ali obstaja tam zunaj okvirjev ustaljenih prepričanj o poučevanju, še kaj več? Ali je mogoče poučevati z manj truda in izčrpanosti, z večjim otroškim žarom v očeh? Ali je mogoče biti še bolj ustvarjalen kot učitelj in kot učenec? Kje se konča meja odgovornosti do učenja in naučenega pri učitelju in pri učencu?«

V knjigi Drugačno preverjanje znanja sem naletela na strogo besedno zvezo formativno spremljanje (v nadaljevanju FS), ki mi ni veliko pomenila, dokler nisem na šoli odkrila dveh kolegic, ki sta tudi razmišljali o drugačnem načinu dela. Povezale smo se in se udeležile izobraževanja pri Nataliji Komljanc. Od tedaj gre pot profesionalnega in tudi osebnostnega razvoja samo še naravnost, z rahlimi ovinki, tudi kakšnimi stranskimi ulicami, ampak cilj je isti – učence navdušiti za učenje, raziskovanje, ustvarjalnost in nazadnje odgovornost do vsega, kar je povezano z učenjem, ob tem pa občutiti obojestransko zadovoljstvo.

Osebnostni razvoj je prav tako pomemben, saj sem posledično spreminjala tudi osebni odziv na določene, tudi problematične, situacije v razredu. Iz takega načina poučevanja sem se ogromno naučila od učencev, kolegov in tudi staršev. Pomembno je bilo, da sem jih seznanila in tudi vključila v proces. V drugem letu intenzivnega delovanja sem jih o metodi teoretično seznanila in svoje teze podprla z nekaterimi izjavami, izdelki učencev. V naslednjih letih sem roditeljski sestanek izvedla v obliki delavnice in posamezne elemente FS še teoretično podkrepila. Ta način se je tudi staršem zdel bolj zanimiv in razumljiv. Njihov pozitiven odziv me je zelo presenetil in razveselil. Opogumili so me, naj nadaljujem s to metodo, saj pri otrocih opažajo pozitivne spremembe: so bolj samostojni, samozavestni, pri domačih odločitvah dajejo več pobud, več razmišljajo in so kritični do okolice. Vsekakor je bila pri uvajanju spre-

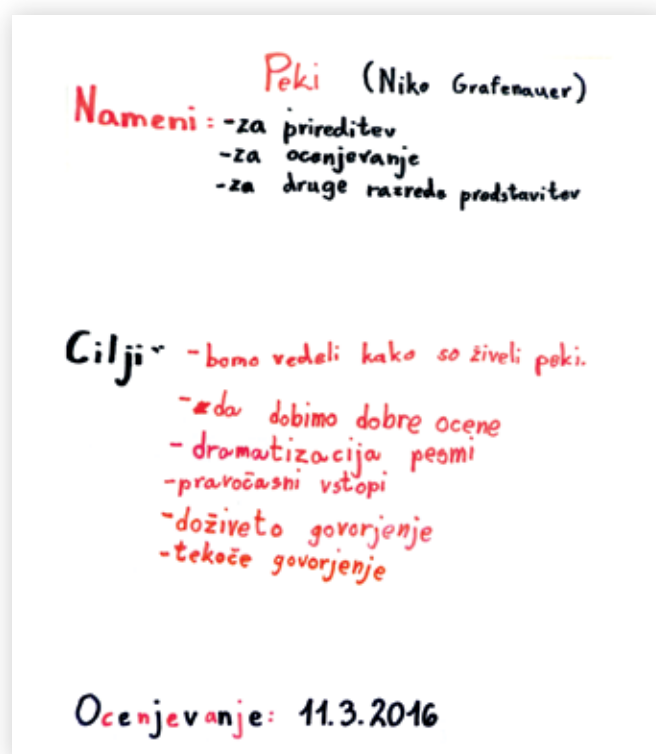
memb pozitivna tudi podpora vodstva, ki je predstavljala neko varnost in zaupanje.

V nadaljevanju predstavljam posamezne elemente, ki sem jih postopoma razvijala v razredu.

UČNI CILJI OZ. NAMENI UČENJA IN KRITERIJI USPEŠNOSTI

»Vsako načrtovanje se začne z opredelitvijo ciljev.« (Holcar Brunauer, 2016) Na tem mestu sem zgodbo o uspešnem postavljanju ciljev močno zapletla, saj je bilo sprva učenecem zelo težko postavljati učne cilje, ki se preoblikovano imenujejo učni nameni. Prav tako tudi meni ni bila jasna razlika med učnimi cilji in učnimi nameni. Prvi poskusi so bili zelo skromni, pa vendarle, z nečim je bilo treba začeti.

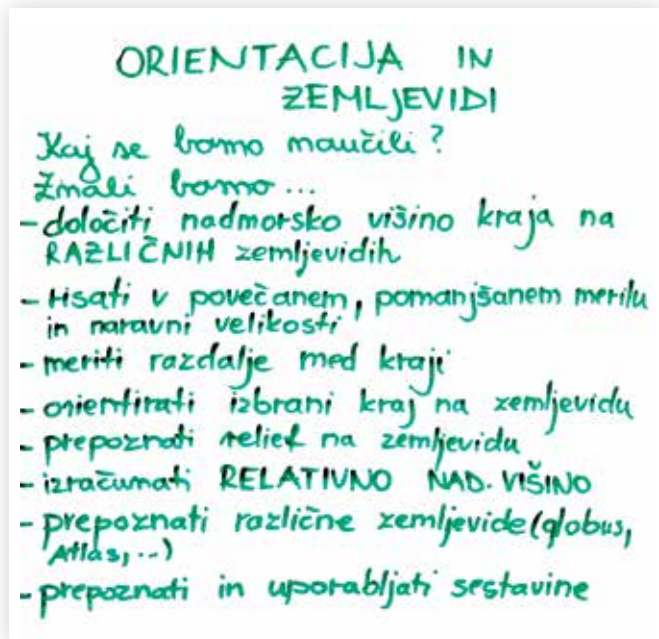
Že ustaljena praksa v 5. razredu je pokazala, da se pogovorimo o recitaciji pesmi, ki smo jo pripravljali za ocenjevanje. Vedno smo se pogovorili, kakšne sestavine nastopa so primerne, zato sem učencem dala nalogo, da sestavijo cilje sami v skupini.

► N. Grafenauer: Peki

Iz zapisa je razvidno, da niti jaz niti učenci nismo vedeli oz. poznali razlike med učnim namenom in učnim ciljem.

Po dveh letih intenzivnega dela v razredu se je rezultat končno pokazal.

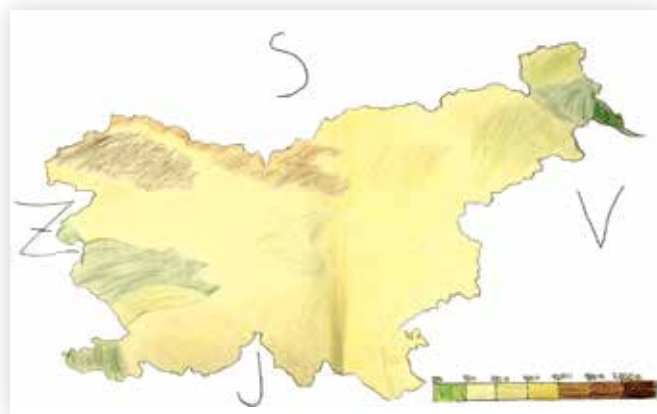
► Zemljevidi in orientacija

Učne namene sem postavila s pomočjo učencev, kajti ti potrebujejo vodenje in jasno zastavljene kriterije uspešnosti. Postopek je potekal tako, da smo se pogovorili o pojmih orientacija in zemljevid. Preverila sem njihovo predznanje in s pomočjo pahljače, na kateri so zapisana imena učencev, vodila pogovor. Pahljača je zelo dober pripomoček, ki vzdržuje miselno aktivnost vseh učencev. Predznanje sem že vključila v oblikovanje ciljev, tako da sem njihove ideje preoblikovala v učne namene. Učenci so v nadaljevanju prebrali učbenik, sledil je zapis učnih namenov s pomočjo informacij, ki so jih pridobili. Sledila je razdelitev po skupinah, lahko pa so se odločili za delo v parih ali individualno. Učencem dopuščam tudi to izbiro, vendar težim k skupinskemu delu. Zagotovo bi se dalo postopek še izboljšati. Zadovoljna sem, ker učenci veliko zmorejo. Pogoj za uspešno postavljanje ciljev je izhajanje iz predznanja učencev ter dobro poznavanje učnega načrta in ne slepo sledenje učbeniku.

DEJAVNOST IN DOKAZI

»Zbiranje dokazov omogoča učitelju vpogled v razumevanje in učenje učencev. Na podlagi dokazov učitelj prilagaja procese poučevanja, in sicer tako da izbira raznolike dejavnosti za učence. Ker učenje poteka na različnih področjih, so tudi dokazi različnih vrst – spoznavni (npr. odgovori učenca), psihomotorični (npr. gibalne spretnosti in veščine) in afektivni (vrednote, reakcije, čustva).« (Holcar Brunauer, 2016)

Učenci so si sami izbrali dejavnosti, s katerimi so predstavili svoje znanje. Usvajali so ga na različne načine: plakat, turistični vodnik, zapis informacij v obliki Paukove strategije, družabne igre, sestavljanje preverjanja za sošolce, dramatizacija, gibanje. Po učenju so izkazali znanje.

► Barvna lestvica

► Relief Slovenije in večja mesta

► Stik naravnih pokrajin v Sloveniji

Bili so zelo ustvarjalni. Med procesom so tudi ugotovili, da z izbrano dejavnostjo ne bodo mogli predstaviti svojega znanja, zato sem jih usmerila v drugo izbiro. Na neki način so izgubili čas, vendar so se ob tem ogromno naučili.

Učencem in sebi dopuščam napake; seveda ob pogoju, da v nadaljevanju izboljšamo dejavnost, izdelek itd. Ko so se učili, so se sproti preverjali s pomočjo ciljev, ki so bili zapisani v zvezku ali na plakatu v učilnici, in sicer tako da so si ob ciljnih barvali krogece ustreznih barv.

Ustvarjalni utrinki:

► Izdelava scene in dramatizacija lastne igre Božič 2018

► Prehranjevalna veriga v gledališču

► Matematični priročnik o kotih

► Prekmurska gibanica

PREVERJANJE ZNANJA IN POVRATNA INFORMACIJA (PI)

Po predstavitvi so jim sošolci podali kritično in dobronamerno povratno informacijo. Učenci so sošolce spraševali

s pomočjo vprašanj na piramidi, ki je sestavljena iz taksonomskih stopenj. Na začetku uporabe jim je predstavljala kar težavo, zdaj pa že brez nje pri preverjanju uporabljajo vprašanja višje taksonomske ravni.

Pri matematiki je zelo uporabno preverjanje, ki ga učenci sestavijo za sovrstnike. Pri sestavljanju se srečujejo z različnimi izzivi – primerno sestavljanje vprašanj, razumevanje snovi, dovolj zahtevna vprašanja, slovnično pravilen zapis itd. Sovrstniki jim hitro povedo, da je kakšno vprašanje nerazumljivo zastavljeno. Tako se oboji veliko naučijo in se hkrati učijo kritičnega mišljenja.

Povratna informacija je velikokrat ustna, saj tako prihranim veliko časa. Uporabljam barvice; zeleno (znam, razumem), rumeno (znam nekaj, delno razumem) in rdečo (malo znam, veliko ne razumem), palce počutja, tedenski kazalnik počutja, pahljačo. Ko vrednotimo samo razumevanje snovi, je najboljša uporaba barvic, saj so priročne.

► Pahljača z imeni

IME ZALA DATUM 10.10.16

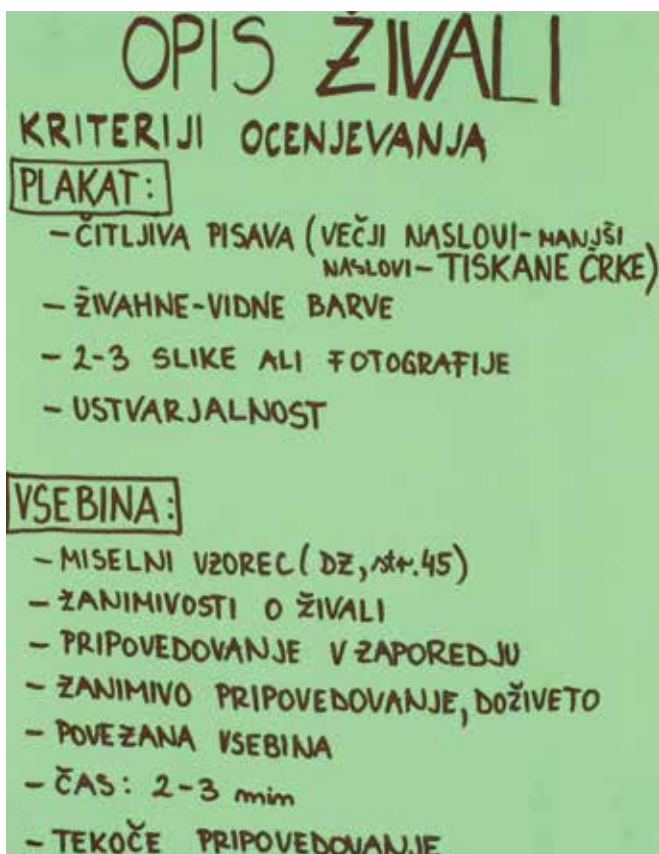
ORIS DNEVA	NIČ MI NI BILO VŠEČ ☹️	MALO MI JE BILO VŠEČ ☺️	ZELO MI JE BILO VŠEČ ☺️
PONEDELJEK	Ker...	Ker...	KER SMO PRI GLASBI USTVARJALI RAZLIČNE RITME ✓
TORJEK			KER SMO PRI MATEMATIKI PREDSTAVLJALI PRIMATE ✓
SREDA		KER SMO PRI NITKI DELALI PREDSTAVITVE ✓	
ČETRTEK	KER SMO PRI TJA DELALI IN REŠEVALI VEBESKE		
PETEK			KER SMO PRI SLO DELALI V PARH ✓

► Tedensko počutje

Pri povratni informaciji je bilo v začetku treba paziti, da so bila sporočila osredotočena na samo delo, predstavitev. Učenci so najprej sporočili: »Zelo si bil dober, odličen si bil, nisi dobro povedal ...« To so v bistvu nalepke, ki nam nič ne povedo o točno določenem delu, izdelku. Učenci so bili velikokrat prizadeti, tako so razreševali osebne zame-re. Takšna povratna informacija ni bila koristna.

Primer govornega nastopa in priprava nanj:

Govorni nastop in priprava nanj potekata pri pouku. Učenci se z govornim nastopom srečujejo že v prvem triletju in imajo dobro predznanje. Skupaj postavimo krite-rije za uspešen govorni nastop. Priprava je individualna. Pri pripravi jih sproti preverjam. Učenci sledijo kriterijem uspešnosti, ki so izobešeni v razredu. Skupaj določimo datum nastopa. Ko učenci opravijo posamezni nastop, jim sošolci podajo povratno informacijo, ki se nanaša na kriterije uspešnosti.

► Kriteriji uspešnosti za govorni nastop Opis živali

Ko sem tako izvajala govorne nastope, so učenci najprej izražali negativne in šele kasneje pozitivne povratne infor-macije. Ob vztrajni spodbudi so se naučili izraziti pozitiv-ne vidike govornega nastopa in šele nato dodati »nasvet« za izboljšave. Učence navajam, da PI izrazijo v drugi osebi: »Tvoje govorjenje je bilo dovolj glasno, gledal si poslušal-ce, včasih si se malo ustavil ...« Opažam, da je učencem kar težko izraziti mnenje, raje uporabljajo govor v tretji osebi. Učenci PI v prvi osebi bolj resno zaznajo in tudi izboljšajo nastope v nadaljevanju.

Veliko vlogo pri PI in pri celotnem procesu poučevanja ima zaupanje. Kaj je zaupanje in kaj to pomeni za delo v razredu?

»Biti prepričan, da je kaj dobro in da bo dobro vplivalo na uresničitev določenih pričakovanj.« (SSKJ)

Pri učencih se zelo trudim pridobiti njihovo zaupanje. Ko sem jih začela poučevati v skladu s formativnim spremljan-jem pouka, so bili negotovi. Izhajali so iz klasičnega načina pouka. Niso postavljali veliko vprašanj, vedno so iskali po-trditev o pravilnosti odločitev. Ob spodbudi in razlagi, da je delanje napak tudi učenje, so počasi doumeli, da mi lahko zaupajo. Na tem mestu moram poudariti prednost pouče-vanja v kombiniranem oddelku, kajti tako lahko spremljam učenčev razvoj, posledice odločitev v profesionalnem razvoju in opazujem, kako mlajši učenci z zanimanjem spremljajo starejše ter se od njih učijo. Vrstniško učenje je zelo priljubljeno, saj se učenci radi učijo in hkrati razvijajo socialne veščine.

Primer iz razreda:

Za neko delo v paru sem izžrebala deklico, ki ni želela sodelovati z dodeljeno sošolko in je odločno protestirala ter jokala. Veliko sem se pogovarjala z njima, nalogo pa sta morali kljub različnosti opraviti. V delo sta bili »prisiljeni« učenka z dobrimi učnimi sposobnostmi in učenka s slabšimi komunikacijskimi sposobnostmi. O težavi smo se pogovorili s starši na pogovornih urah; pri odločitvi so me podprli. Deklici sta nalogo izvedli. Ta dogodek se je zgodil v začetku šolskega leta. Ob kon-cu prvega ocenjevalnega obdobja je k meni pristopila deklica, ki je sprva odklanjala sodelovanje, in z velikim veseljem povedala, da si je za izvedbo neke naloge iz-brala prav učenko s komunikacijskimi težavami. Zakaj sem omenila čas? Deklica je potrebovala kar pol leta, da je premlela svoje misli in dozorela. Tudi sošolka je bila vesela sodelovanja.

Ta korak se mi je zdel tako zelo dragocena izkušnja za vse udeležene v procesu poučevanja in potrditev, kako po-sembno je skupinsko delo pri osebnotnem razvoju učen-cev in kako koristno je včasih vztrajati pri odločitvah, kljub pretečenim solzam. Pri odločitvi sem vztrajala z razlogom, saj sem vedela, da ena učenka zelo teži k popolnosti, druga pa potrebuje nekaj spodbude. Pogoji za tovrstne odločitve je dobro poznavanje učencev in poštena komunikacija s starši.

S starši z gledno sodelujem in pri delu v razredu me pod-pirajo. Največji skupni cilj nam je zadovoljen, uspešen, radoveden, samostojen in odgovoren otrok.

V razredu imam ustvarjalne, samostojne učence, ki mi vsak dan potrjujejo, da sem na pravi poti poučevanja »nekoliko drugače, zunaj okvirjev znanega«.

VIRI IN LITERATURA

Holcar Brunauer, A. idr. (2016). Formativno spremljanje v podporo učenju. Ljublja-na: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.